

LEERLINGVOLGSYSTEMEN IN (I)VBO/AVO EN (K)MBO

(VERSLAG VAN EEN ENQUÊTE)

J.Fanchamps & A.Sluijs,
PTH-afd.(i)VBO,Utrecht

Inhoud

	blz
Voorwoord	2
Inleiding	3
Hoofdstuk 1: Resultaten van de enquête per vraag	4
Hoofdstuk 2: Samenvattende conclusies n.a.v. vragen en opmerkingen	11
Hoofdstuk 3: Adviezen en aanbevelingen	12
Literatuurverwijzing	13

Voorwoord

Het voor u liggende enquêteverslag bevat informatie over welke meningen VBO- en MBO scholen hebben over:

- i.) de inhoud,
- ii.) het gebruik,
- iii.) knelpunten en
- iv.) wensen t.a.v. leerlingvolgsystemen.

Voor sommigen zal die informatie alleen maar een bevestiging zijn van hetgeen ze allang wisten of bevroedden, voor anderen kan het o.i. aanleiding zijn zich wat meer in deze ontwikkeling te verdiepen.

Wij als samenstellers van deze enquête hebben er in ieder geval heel wat van geleerd, maar hebben dat niet kunnen doen zonder de inspirerende medewerking van Charles Giesen, Henk van Erp, Petra Bracke, Rob van Bergeijk en John Wientjes van de produktgroep Informatica en onze collega's Lia Voerman en Marieke Wentink van de afdeling (i)VBO.

Utrecht, september 1994

de auteurs.

Inleiding

Vorbereiding

Sinds een vijftal jaren is het woord leerlingvolgsystemen niet meer weg te denken uit het onderwijsjargon. Begonnen in het basisonderwijs en later overgenomen door V.O en M.O. is het vaak tot een voor iedereen zelf in te vullen begrip uitgegroeid. Daar is op zich helemaal niets tegen - denk maar aan het schoolspecifiek (moeten) zijn van een dergelijk systeem - maar het roept wel verwarring op indien we met elkaar over dergelijke systemen van gedachten willen wisselen.

Als auteurs die bij de ontwikkeling van een volgsysteem betrokken zijn, leek het ons daarom bijzonder nuttig te weten te komen welke mening scholen voor (i)VBO/AVO en MBO - onze doelgroep - hebben over leerlingvolgsystemen, het gebruik ervan, of dat er veel knelpunten waren, of er bepaalde wensen zijn.....

We vroegen ons dat ook af omdat er tot nu toe maar weinig bekend is over het gebruik van volgsystemen door scholen ondanks een niet geringe verspreiding ervan.

Zo kwamen we dus op het idee een enquête te ontwerpen waarmee we informatie omtrent inhoud, gebruik, knelpunten en wensen konden inventariseren. Op 24 maart was deze vragenlijst klaar (6 vragen, 3 pagina's) en werd naar de 600 scholen voor (i)VBO/AVO en MBO gestuurd.

Verwerking

Aan de scholen was gevraagd het enquêteformulier vóór 15 april te retourneren, feitelijk bleek dat er tot 15 mei dagelijks formulieren bleven binnenstromen. Uiteindelijk bleken er 251 formulieren teruggezonden te zijn, die 41,8 % van alle (i)VBO/AVO en MBO scholen in Nederland vertegenwoordigen. Een niet gering en daarom ook serieus te behandelen percentage dachten wij, zowel voor de auteurs om de resultaten te kunnen beschrijven als voor de scholen om een betrouwbare vergelijking te maken.

Een eerste analyse van de gegevens is middels een brief op 20 juni aan alle inzenders bekend gemaakt. Daar stond tevens de toezegging in dat in de maand september 1994 een volledig verslag van de resultaten klaar zou zijn. Dat verslag ligt nu voor.

Om de enquête overzichtelijk en goed leesbaar te houden hebben we voor een opzet gekozen die eerst elke vraag afzonderlijk, daarna in samenhang (hfdst. 2) en tenslotte in een bredere context (hfdst. 3) plaatst. We denken daarmee de resultaten van de enquête zoveel mogelijk benut te hebben

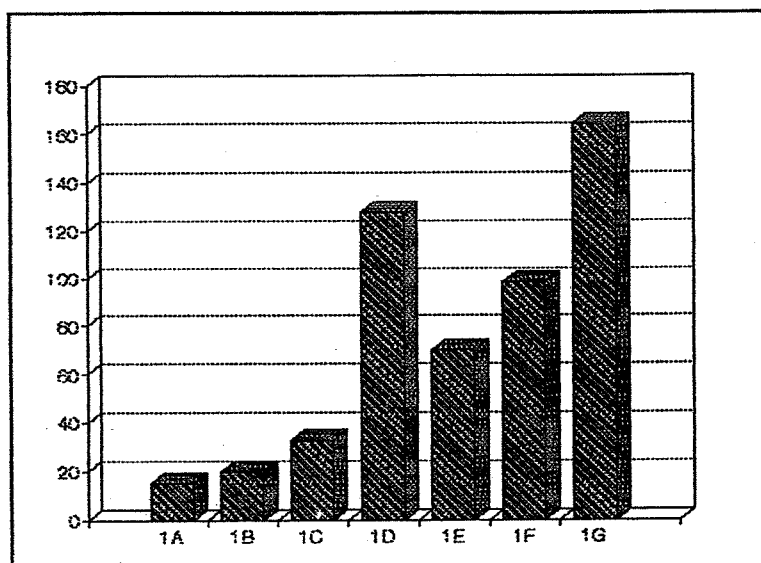
Hoofdstuk 1: Resultaten van de enquête per vraag

In dit hoofdstuk geven wij de resultaten van de enquête uitgewerkt per vraag. Dat betekent in ieder geval dat we de vraag zullen herhalen en de antwoorden zowel grafisch als verbaal zullen becommentariëren. Voor verdere interpretaties van de vragen verwijzen we naar hoofdstuk 2 en 3.

Vraag 1: Waar denkt U aan bij de term leerlingvolgsysteem ?

Deze vraag had als doel te weten te komen hoe er in scholen gedacht werd over de inhoud van leerlingvolgsystemen. Men kon een keuze maken uit meerdere antwoorden. Uit het grafisch overzicht blijkt dan dat:

(Vraag 1)

34 % van de scholen een LVS " het systematisch aan de orde stellen van gegevens over leerlingen" vinden (vrg 1F)

47,6 % het LVS "het registreren, interpreteren, handelen en evalueren n.a.v. gegevens van leerlingen" vinden (1 D); en

58,4% het LVS als vorm van "systematisch informatie registreren, ordenen, interpreteren, evalueren van bepaalde beslissingen in de schoolloopbaan van leerlingen"(vrg 1 G) voorop stellen.

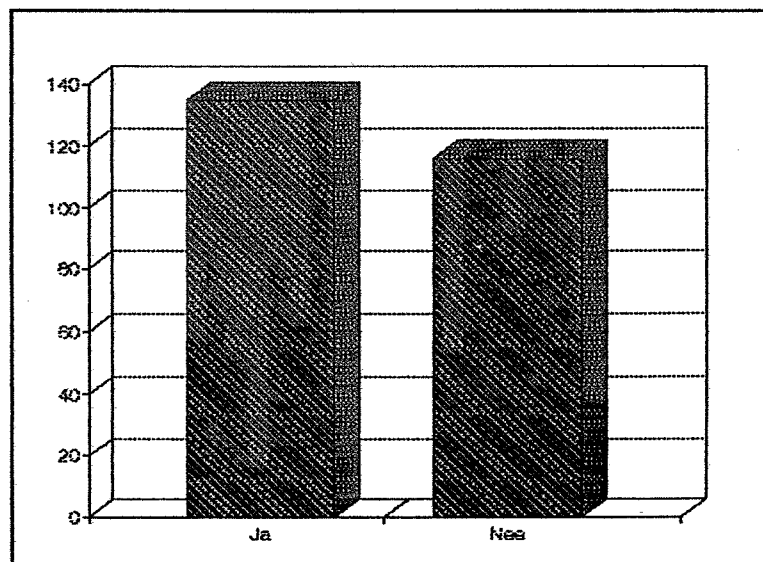
Met deze uitspraak geven scholen duidelijk aan dat men een leerlingvolgsysteem niet alleen als registratiemiddel wil zien maar vooral als hulpmiddel bij het lesgeven en begeleiden van leerlingen. Daaruit volgt ook dat - wil een LVS op school functioneren - dit moet aansluiten op de (gewenste) definitie die de school eraan geeft.

Vraag 2: Gebruikt U een geautomatiseerd systeem ?

Vraag 3: Welke van de volgende (registratie/volg)systemen wordt door Uw school gebruikt ?

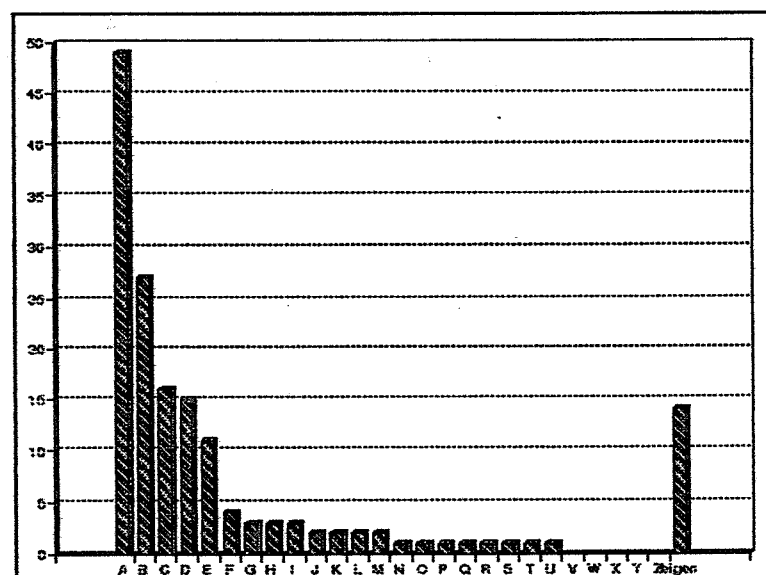
Deze vragen werden gesteld om te inventariseren hoeveel en welke geautomatiseerde systemen op scholen gebruikt worden/werden. De resultaten zijn als volgt:

(Vraag 2)

52,98 % van alle scholen gebruik(t)en een geautomatiseerd systeem;
47,0 % heeft geen geautomatiseerd systeem.

(Vraag 3)

De meest gebruikte systemen zijn:

Schoolfact	19,5 %
School 2000	10,8 %
LVS (Haartmans)	6,4 %
LEAD/SAVE	5,9 %
Scholis	4,4 %
Zelf ontwikkeld	5,6 %

Resultaat vraagstelling: meer dan de helft van de scholen geeft aan over een geautomatiseerd systeem te beschikken.

Dat deze scholen een geautomatiseerd systeem gebruiken wil echter nog niet zeggen dat al deze systemen ook leerlingvolgsystemen zijn (zie vrg. 1 + 5). Schoolfact en School 2000 zijn b.v. nog hoofdzakelijk registratiesystemen.

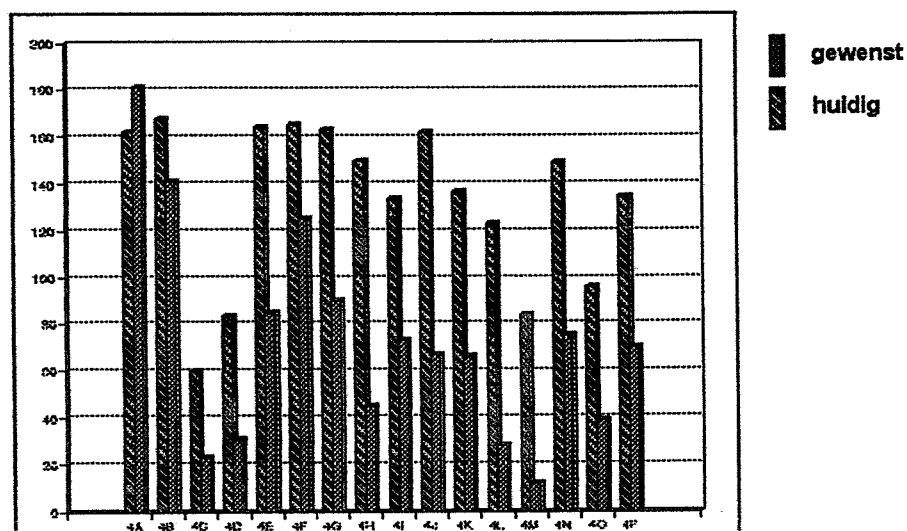
Omgekeerd geldt dat natuurlijk ook : de bijna 50 procent niet geautomatiseerde systemen kunnen ook alleen maar registratiesystemen zijn (b.v. leerlingkaarten, rapportcijfers).

Omdat zoveel scholen al wel (geautomatiseerde) systemen hebben is het wel zaak dat leerlingvolgsystemen aan deze registratie "gekoppeld" kan worden.

- Vraag 4:**
- Geef aan voor welke doeleinden U een LVS zou willen gebruiken.
 - Indien U over een LVS beschikt, kunt U dan ook aangeven voor welke doeleinden Uw huidige LVS wordt gebruikt ?

Deze vragen zijn voornamelijk bedoeld te inventariseren waar scholen op dit moment hun leerlingvolgsysteem voor gebruiken en waarvoor ze het graag willen gaan gebruiken. Met deze vraag is het dus mogelijk om zgn. trends of veranderingen in de samenstelling van LVS'en te ontdekken. Voor de school zelf kan het ook als startpunt dienen om een verandering op het gebied van het LVS te onderbouwen.

(vraag 4)

Uit een eerste analyse van de grafiek kan men een **"top 10" voor het huidige gebruik** van het LVS op school samenstellen. Die is dan als volgt:

1. Personalia
2. Rapportcijfers
3. Intake gegevens
4. Test/toets gegevens
5. Absentie
6. Sociaal/emotionele gegevens
7. Gesprekken ouders
8. Medische/Milieugegevens
9. Schoolkeuze gegevens
10. Afspraken

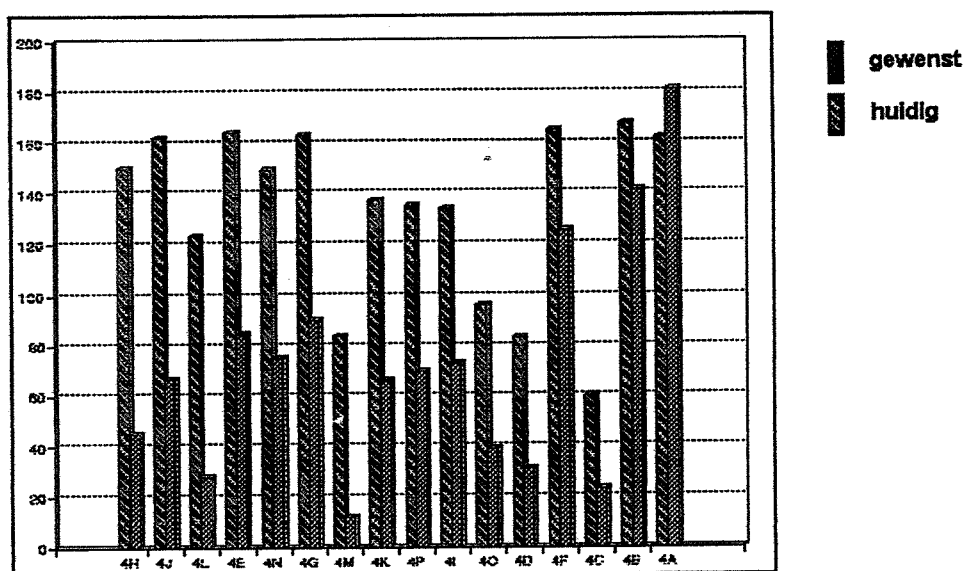
Eenzelfde analyse t.a.v. **het gewenst gebruik** levert de volgende top 10 op:

1. Rapportcijfers
2. Intake gegevens
3. Test/toets gegevens
4. Absentie
5. Afspraken
6. Personalia
7. Sociaal/emotionele gegevens
8. Handelingsplan gegevens
9. Schoolkeuze gegevens
10. Gesprekken ouders

Zo op het eerste gezicht kunnen we al vaststellen dat een aantal gebruiksmogelijkheden in de rangorde veranderen: "Afspraken over leerlingbegeleiding" stijgt met "giga-stip" van 10 naar 5, en "Handelingsplan" komt "uit het niets" met stip naar 8. "Personalia" zakt echter stevig weg van 1 naar 6, "Gesprek ouders" kan zich nog net binnen de top handhaven, maar "Medische/Milieu gegevens" verdwijnt helemaal van het toneel. De overige gebruiksmogelijkheden blijven ongeveer op hetzelfde staan. Kijken we naar de significante stijgingen in de top 10 dan bevestigen deze de eerdere uitspraken van scholen dat een LVS "meer moet zijn dan een registratiesysteem" (vrg 1).

Gaan we de gebruiksmogelijkheden nog nauwkeuriger analyseren door met name naar de **aard en grootte van de belangrijkste verschillen** tussen de huidige en gewenste situatie te kijken (zie grafiek blz 8) dan zien we dat:

(Vraag 4)

- veel scholen veel kwalitatieve en kwantitatieve gegevens in het LVS willen opslaan (16 soorten x leerlingen).

Dit kan duiden op de behoefte van scholen op meer momenten het LVS te willen gaan gebruiken. Er is dus behoefte aan LVS- ontwikkeling.

Een groot nadeel is echter dat hierdoor wel veel informatie ingevoerd moet worden. (wie, wanneer ?). Ook kan het op deze manier steeds moeilijker worden beknopte totaaloverzichten (b.v. van klas, leerling, etc) te maken en we weten ook dat niet alle informatie altijd nodig is om bepaalde beslissingen in de schoolloopbaan van leerlingen te nemen.

Scholen lopen dus hier het risico een (te) grote belasting op te leggen aan diegenen die direct met het systeem moeten werken en niet relevante informatie op te slaan. Een nadere analyse van de verschillen en een daaruit volgende cesuur zou dit risico kunnen vermijden (wat nog wel volgen, wat niet meer).

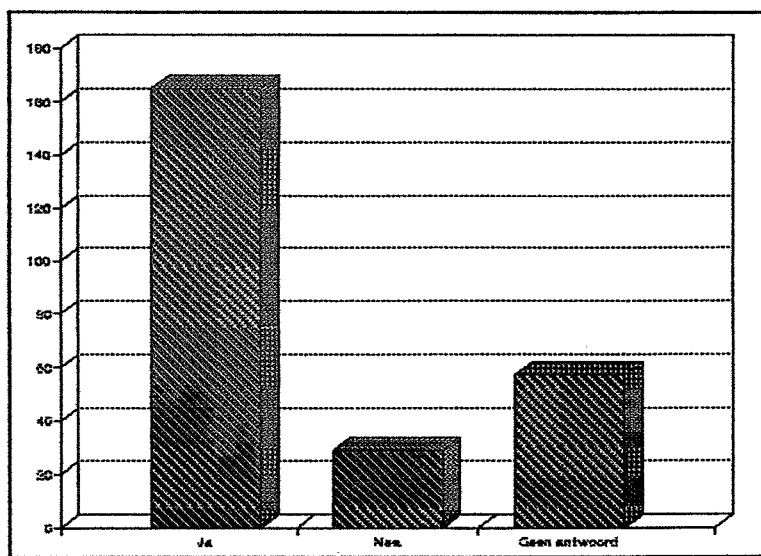
- er vooral grote verschillen bestaan tussen huidige en gewenste situaties bij volgaspecten die te maken hebben met sociaal-emotionele/persoonson/of individuele begeleiding van leerlingen (handelingsplan, afspraken leerlingbegeleiding, absenties).

Kennelijk is het inschakelen van het LVS op deze gebieden in de leerlingbegeleiding nog op veel scholen niet uitgewerkt maar ook op het gebied van de didactische en keuzebegeleiding willen veel scholen meer (b.v. vrijstellingen)

Vraag 5: Ervaart U knelpunten/problemen m.b.t. het gebruik en functioneren van Uw huidige leerlingvolgsysteem ?

Deze vraag was bedoeld om zicht te krijgen op de aard en soort van knelpunten of problemen die scholen zouden hebben met hun huidige systeem.

(Vraag 5)

Relatief veel scholen (63,7%) gaven direct aan op de een of andere manier problemen met hun LVS te ervaren. Ook veel scholen die "geen knelpunten" melden te hebben (10 %) schreven vervolgens toch nog een halve bladzijde vol met op- en aanmerkingen over hun systeem.

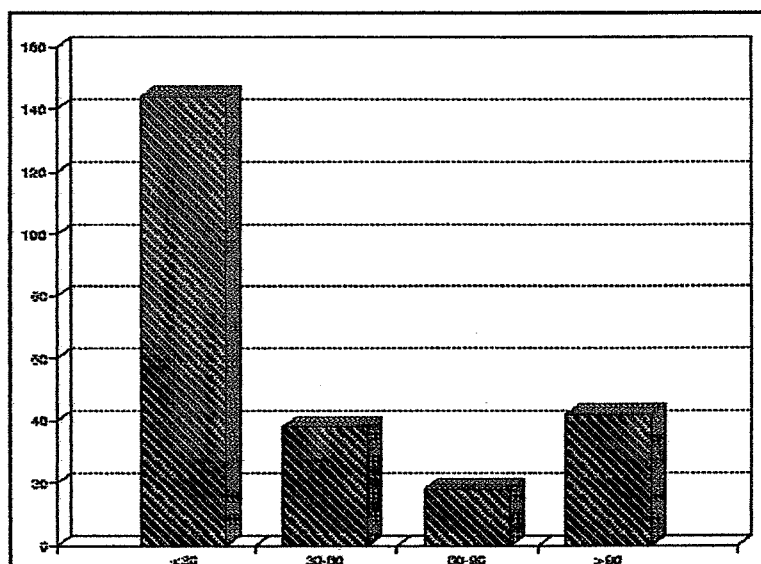
De meest beschreven problemen hebben we gecategoriseerd en geregistreerd. Deze zijn:

- het niet geïntegreerd zijn van het registratie en volgsysteem op de computer;
- de versnippering van de leerlinggegevens over verschillende gebouwen/plaatsen op school (vooral MBO);
- de gebruiksonvriendelijkheid van het systeem;
- de tijd die het kost het systeem in te voeren en te gaan gebruiken (zie vraag 6);
- de afhankelijkheid van het systeem van één persoon; en
- last but not least: het nut van het systeem bij het gebruik van de opgeslagen gegevens bij de leerlingbespreking, keuze-advies, rapportbesprekingen, enz.....

Vraag 6: Indien U tot invoering van een LVS zou willen overgaan, hoeveel tijd denkt U daarvoor te willen investeren ?

Deze vraag is gesteld om inzicht te krijgen hoeveel tijd (+ energie) scholen zouden willen besteden aan de invoering van een volgsysteem. De resultaten zijn als volgt:

(Vraag 6)

Uit de grafiek blijkt dat:

- 55,7 % van de scholen minder dan 30 uur aan de invoering denkt te moeten besteden;
- 15,1 % 30 - 60 uur denkt te moeten besteden,
- 7,2 % 60 - 90 uur ,maar ook
- 15,5 % meer dan 90 uur aan de invoering denkt te moeten besteden.

Scholen willen dus blijkbaar wel investeren in het invoeren van een volgsysteem, maar meer dan de helft dan wel "mondjesmaat".

Als reden hiervoor werd wel aangegeven dat men nog geen echt reëel beeld heeft van de omvang van (de invoering) van een dergelijk systeem, men er nog geen directe behoefte aan heeft, of dat op dit moment andere prioriteiten (o.a. basisvorming, schoolverzuim !) de voorrang kregen.

Hoofdstuk 2: Samenvattende conclusies

Zoals in de inleiding min of meer al is aangegeven had de enquête 3 doelstellingen n.l. meer te weten komen over:

- a) welke, wat voor en hoe leerlingvolgsystemen in het (i)VBO/AVO en MBO gebruikt worden;
- b) welke knelpunten er waren bij het gebruik; en
- c) welke wensen er eventueel waren t.a.v. een werkbaar systeem.

ad a:

Wanneer we de afzonderlijke (deel) doelstellingen met de resultaten in ons hoofd nog eens de revue laten passeren kan t.a.v. doelstelling a) zeker gezegd worden dat deze is gehaald. 41,8 % van alle (i)VBO/AVO en MBO scholen (c.a. 600) die de enquête beantwoord hebben geven een betrouwbaar beeld over de inhoud, het gebruik, en het (niet) functioneren van dergelijke systemen ondanks de "groe" vraagstelling.

ad b:

Voor het beantwoorden van doelstelling b) moeten we vooral teruggrijpen naar de resultaten en bevindingen bij vraag 4 en 5. Daarin wordt duidelijk dat scholen - omdat ze al zoveel informatie verzamelen - moeite hebben met het leerlingvolgsysteem in pedagogische-, didactische-, en/of onderwijskundige zin te gebruiken wat met name tot uitdrukking komt in de grote verschillen bij de gebruiksmogelijkheden van "handelingsplannen, afspraken m.b.t. begeleiding, vrijstellingen, absenties, en test/ toetsgegevens". Meer praktische knelpunten lagen vooral in de "technische sfeer" zoals koppeling van programma's, gebruiksonvriendelijkheid, het niet hebben van netwerken (verspreiding gebouwen) en/of beperkte organisatie (tijd, afhankelijkheid).

ad c:

T.a.v. de wensen die scholen hebben geuit kunnen we vaststellen dat nogal wat scholen op heel verschillende ontwikkelingsstadia t.a.v. een LVS verkeren. Dat komt vooral tot uiting in de tijd die scholen willen investeren t.a.v. invoering. Hoe minder men van de mogelijkheden van een LVS op de hoogte was, hoe minder tijd men wilde investeren. Het omgekeerde geldt dan echter ook. De meeste scholen hebben echter wel te kennen gegeven in een volgsysteem méér dan een eenvoudig registratiesysteem te willen zien en het méér te gaan gebruiken bij de leerlingbegeleiding, het volgen van vorderingen en bij de programma-, beroeps-, en pakketkeuzemomenten van de leerling in school. Bij de opmerkingen, tenslotte, komt zeer regelmatig naar voren dat de docent er (te) veel tijd in moet investeren. Het is dus essentieel dat een LVS gebruiksvriendelijk is en van de start af aan als zinvol in de beleving van de gebruiker/docent ervaren wordt en - zodoende - de baten tegen de kosten opwegen.

Hoofdstuk 3: Aanbevelingen

Voor al diegenen die zich op een of andere manier gaan bezighouden met de ontwikkeling, invoering en het gebruik van leerlingvolgsystemen in het V.O. en M.B.O is het n.a.v. de resultaten van deze enquête goed rekening te houden met het gegeven dat :

- * scholen vooral die leerlingvolgsystemen zullen invoeren die boven het "simpele registratie-systeem zijn" uitsteken;
- * scholen vooral willen zoeken naar een volgsysteem waarin de mogelijkheden voor het registreren en actief verwerken van pedagogisch en didactisch handelen voorhanden zijn (handelingsplan, afspraken m.b.t. leerlingbegeleiding);
- * scholen zeer verschillende uitgangspunten hebben t.a.v. de invoering van een dergelijk systeem en er dus nadrukkelijk gekeken moet worden naar de school- specifieke behoeften, het ontwikkelingsniveau van het huidige systeem en de wijze van het gebruiken (cultuur) van de volggegevens op dit moment.
- * het ontwikkelen van een volgsysteem één opgave is, maar dat leren gebruiken van LVS-gegevens bij allerlei bespreek-, advies-, en beslismomenten waarschijnlijk de grootste opgave zal worden en de meeste zorg zal vragen.
- * bij het ontwikkelen van een LVS allereerst uitgegaan wordt van de vraag "waar- voor - hoe - wie - wanneer" heb ik "welke" informatie nodig in de eigen schoolpraktijk om "mijn" leerlingen te begeleiden en te adviseren ? Het LVS moet dus passen in de werkwijze van de mentoren, docenten, etc. De geïnvesteerde tijd moet de moeite waard zijn in de ogen van de gebruiker. (Denk groot, begin klein)

Aanbevolen literatuur m.b.t. leerlingvolgsystemen

- "Vorrang aan achterstand", ARBO, Zeist, 1988
- Jeugd in ontwikkeling, Voorstudies en achtergronden, WRR, Den Haag, 1992, p.236
- "De Breedte van de Basisvorming", Beleidsnotitie Ministerie van Onderwijs, 1993
- Leerlingvolgsystemen in het V.O., een haalbaarheidsstudie; M. Koornneef; CPS, Hoevelaken, 1991
- Leren werken volgens een leerlingvolgsysteem met behulp van teamgerichte nascholing; J. Fanchamps en J. Haartmans; in: Nascholing in de markt; P. Leenheers, S. Stavsky, (red), VELON/Educaboek, 1992
- Leerlingvolgsysteem Voortgezet Onderwijs, Introductiebrochure; A.v.d. Horst, P. Lakens, CPS, 1993
- "Leerlingvolgsysteem, individuele leerroutes binnen de basisvorming" in: Samenwerkingsverbanden VO/VS; H de Boer, H. Damen (red), CPS, Hoevelaken, 1991
- Werkcahier leerlingvolgsysteem en leerlingbespreking; J. Haartmans, F. Quartel, Th. Dollevoet, Invoeringsprogramma Speciaal Onderwijs, KPC, Den Bosch, 1992
- 4 Grote Gemeenten Conferentie Leerlingvolgsysteem in het V.O.; conferentiebundel F.A.O., Rotterdam, Augustus 1993
- Schooloverstijgende resultaatvergelijking met behulp van Leerlingvolgsystemen; P. Jungbluth en H. Vierke in: Handboek voor Schoolorganisatie en Onderwijsmanagement, Uitg. Samson, Alphen aan de Rijn, Jan. 1991
- Het Leerlingvolgsysteem van het CITO; inhoud en werkwijze; P. Gillijns in Tijdschrift voor Orthopedagogiek, 32 (1993), p.30-45
- Themanummer Leerlingvolgsysteem; Tijdschrift voor Leerlingbegeleiding, Jrg. 17, nr 2, April 1994
- Serie "Werken met een LVS" (Haartmans,1990) ,"LVS-implementatie" (Haartmans,1991),"Leerlingvolgsysteem en leerlingkenmerken"en "Een pedagogisch leerlingvolgsysteem in de praktijk"(Haartmans & Ruebzaet,1992) in VBS-schrift,Jrg 16,17,en 18
- Handleiding SchoolloopbaanVolgSysteem (SVS); Projectgroep SVS,red. J.Fanchamps & M.Wentink, PTH-c,afd.(i)VBO,Utrecht,1994
- Het Schoolloopbaan-volgsysteem(SVS): een volgsysteem vól beslismomenten; J.Fanchamps & L.Voerman,Tijdschrift voor leerlingbegeleiding,Jrg 17,5

*zie ook behandelhof m 10, dec. 1995 pag 428 - 430
32^e paragraaf*